

igennem, vilde jeg mene, at der maatte tilføjes et sidste Forslag om, at man tog under grundig og hurtig Overvejelse at adskille Kirken fra Staten. Jeg tror, det nødvendigvis maa komme dertil, hvis vi ikke skal ind i ganske uholdbare, utaalelige Forhold saavel for den kristne Menighed som for den borgerlige Stat. Her vil der finde en Sammenblanding Sted af den utaaleligste og uholdbareste Art. Man vil give Kirken det, man kalder et vist Selvstyre, men uden at skille Kirken fra Staten; og de Retninger, der vil søge i første Linie at benytte sig af dette saakaldte kirkelige Selvstyre, vil ikke være tilfredse med at indskrænke deres Magt dertil.

Den mest udprægede Egenskab ved Klerikalismen — det har det været gennem alle Tider — er Herskesyge. Hos Klerikalismen — det er ikke det samme som Religionen eller Kristendommen —, hos Klerikalismen har det mest udprægede Karaktertræk alle Dage været aandelig Herskesyge, og med den aandelige følger ogsaa politisk, økonomisk Herskesyge. Vi kender alle Kirkestatens Historie; vi kender ogsaa Statskirkens Historie. Man vil netop ikke respektere den Adskillelse, som det ærede Medlem Hr. Moltesen søger mellem det kirkelige og det borgerlige. Man vil have Magt paa sit eget Omraade og skyde Staten til Side, man søger at indskrænke den parlamentariske Ministers Beføjelser i saa stort Omfang som muligt; men man bevarer Forbindelsen med Staten for derigennem at faa Magt, Indflydelse og Magt, paa en hel Række almindelige statslige Omraader, Skolen og mange andre Spørgsmaal. Jeg tror, det er en meget uheldig Vej at komme ind paa. Gennemføres dette uforandret, er det det sidste Skridt efter min Mening forinden den fuldkomne Adskillelse mellem Staten og Kirken, og den maa komme ret hurtigt.

Den højtærede Kirkeminister har for saa vidt ogsaa bebudet den, idet han i denne Tale fra 1900 siger: Nu indfører vi Menighedsraad, saa faar vi efterhaanden en repræsentativ Kirkeforsamling, og saa lægger vi det hele over i Kirkens egen Haand. Nu vel, det har jeg intet imod; naar der gøres Alvor deraf. Men saa siger jeg: Lad os saa gaa Vejen konsekvent og gennemløbe den og naa til Vejs Ende hurtigst muligt og saa lægge det hele over til Kirken selv og lade den selv frit, ganske som den vil, ordne sine egne Sager. Saa maa der ske en fuldstændig Adskillelse mellem Kirken og Staten. Ellers

bliver der ingen Mening i det. Ellers vilde jeg mene, at det under Udvalgsarbejdet fortjente at overvejes, om man ikke kunde reducere hele dette Kompleks til det Minimum, der er nødvendigt eller i hvert Fald vilde være ønskeligt ved den organisationsmæssige Sammenslutning af den sønderjydske og den danske Kirke, indskrænke det til dette Minimum og saa for øvrigt samtidig tage det principielle Spørgsmaal om Kirkens Adskillelse fra Staten op til Løsning.

Den ærede Ordfører for Venstre erklærede, at han principielt var Tilhænger af Kirkens Adskillelse fra Staten. Han hævdede det i en Tale, han holdt i 1912 i Anledning af den Appelske Menighedsraadslov, meget stærkt. Han brugte ved den Lejlighed — jeg saa Forhandlingerne efter forleden Dag — Udtrykket: Statskirke og Kristendom lader sig ikke forene. Det er altsaa det Standpunkt, Venstres Ordfører ved den Lejlighed stod paa og — som han ogsaa erkendte — endnu den Dag i Dag staar paa, at Statskirke og Kristendom er uforenelige, de kan ikke sammen. Ved en anden Lejlighed har han udtalt, at Statsreligion er Hedenskab, og det er sikkert ogsaa rigtigt. Statsreligionen er de hedenske Staters almindelige Form for Religionsdyrkelse, Kristendommen er i en ganske anden Grad, som ogsaa det ærede Medlem Hr. Moltesen altid har fremhævet, en Personlighedssag, ikke en Statssag — den kan vel blive en Samfundssag, ad Personlighedens og Personlighedernes Vej, det bliver noget helt andet. Det ærede Medlem Hr. Moltesen sagde den Gang, at i de katolske Lande vilde Adskillelsen vistnok komme gennem Staten, det var Staten, der vilde forlange den, saaledes som det var sket i Frankrig i 1905; i de protestantiske Lande mente han, Kravet om Kirkens Adskillelse fra Staten maatte komme inde fra selve Kirken. Dette fandt ikke helt Sted. Revolutionen 1917—18 medførte, at Kirken blev adskilt fra Staten i en hel Række mellem- og østeuropæiske Lande. Ogsaa den preussiske Kirke er ophørt at være en Statskirke, er nu en Frikirke med den gamle preussiske Statskirkes Rammer. Men det ærede Medlem mente altsaa, at dette Krav i de protestantiske Lande maatte komme indefra, og han haabede, det snart maatte komme, og sagde, at saa snart det kom, burde man gribe det, saa burde man slaa til ogsaa fra den verdslige Stats Side. Og han ønskede det, for, føjede han til, man kunde vente saa længe indenfor de kirkelige